[א]ולא בידים מזוהמות רבין ואביי הוו קא אזלי באורחא קדמיה חמריה דרבין לדאביי ולא אמר ליה ניזיל מר אמר מדסליק האי מרבנן ממערבא גס ליה דעתיה כי מטא לפתחא דבי כנישתא אמר ליה ניעל מר אמר ליה ועד השתא לאו מר אנא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין מכבדין אלא בפתח שיש בה מזוזה [א]דאית בה מזוזה אין דלית בה מזוזה לא אלא מעתה בית הכנסת ובית המדרש [ב]דלית בהו מזוזה הכי נמי דאין מכבדין אלא אימא בפתח הראוי למזוזה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [ג]אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב רב ספרא וקאמר לטעום איתמר למאי נפקא מינה [ב]שחייב אדם לומר בלשון רבו ת״ר [ג][ד]שנים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין [ה]הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו הרשות בידו רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר [ז]מפי רוב העונים א״ל רמי בר חמא מ״ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה א״ל שאני אומר כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה: ת״ר [ו]אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא יזרוק ברכה מפיו בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל א״ל רב מה דעתך לאיצטרופי בהדן אנן אכילנא לן א״ל שמואל [ח]אלו מייתו לי [ט]ארדיליא וגוזליא לאבא מי לא אכלינן תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא על רב אחא אמרי אתא גברא רבא דמברך לן אמר להו מי סבריתו דגדול מברך עיקר שבסעודה מברך והלכתא [ט]גדול מברך אע״ג דאתא לבסוף: אכל דמאי וכו׳: הא לא חזי ליה [י]כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן [י][כ]מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב״ש אומרים אין מאכילין את העניים ואת האכסניא דמאי: מעשר ראשון שנטלה תרומתו: [מ]פשיטא לא צריכא אלא [כ]שהקדימו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וכדר׳ אבהו דאמר ר׳ אבהו אמר ריש לקיש [ס][ל]מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר [י]והרמותם ממנו תרומת ה׳ מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה [י]רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא מכל

ולא בידים מזוהמות. בנטילת מים אחרונים: **ממערבא.** לפי שהיה רבין רגיל לעלות מבבל לא״י ולומר הוא דבריו משמו של ר׳ יוחנן: **בפתח הראוי למזוזה.** כלומר בכניסת כל פתחים למעוטי דרכים ופרצות: **לטעום איתמר.** אין חלוק בדבר אלא שחייב לומר בלשון רבו: **קדים.** רבה בר בר חנה ליסב על השולחן ולשנות לבנו הלכות סעודה לפי שהחתן רגיל לבצוע והיה מלמדו היאך יעשה: **לבצוע.** לפרוס הפרוסה מן הפת: **עד שיכלה אמן מפי העונים.** אמן אחר ברכת המוציא דאף ע״ג דאמן מן הברכה היא ואמרי׳ בפרק כיצד מברכין (לעיל דף לט:) צריך שתכלה ברכה קודם בציעה: **חטופה.** שקורין את האלף בחטף ולא בפתח[א] ואומר אמן והוא צריך לומר אמן: **קטופה.** שמחסר קריאת הנו״ן שאינו מוציאה בפה שתהא נכרת: **יתומה.** שלא שמע הברכה אלא ששמע שעונין אמן. והא דאמרי׳ בהלל (סוכה נא:) שבאלכסנדריא של מצרים היו מניפים בסודרים כשהגיע עת לענות אמן אלמא לא שמעי וקא ענו הנהו מידע ידעי שהם עונים אחר ברכה ועל איזו ברכה הם עונים אלא שלא היו שומעים את הקול: **ולא יזרוק ברכה מפיו.** במהירות שדומה עליו כמשא אלא שחוק קבוע הוא לו: **וקא מסרהב ואכיל.** ממהר לאכול כדי להצטרף לזימון וזימנו עליו: **אכילנא לן.** גמרה לן סעודתנו קודם שבאת ולאי אתה מחייבנו עוד בזימון: **אילו מייתו לי ארדיליא וגוזליא לאבא.** שמואל מביבין עליו ארדיליא בקנוח סעודה והן כמהין ופטריות ולרב היו מביבין גוזלות. ושמואל היה קורא לרב אבא לכבודו: **מי לא אכלינן.** הלכך לא גמרה סעודתם ומצטרף: **עיקר שבסעודה.** אחד מאותן שהיו בתחלת ההסבה: **הא לא חזי ליה.** והויא לה ברכת זמון הבאה בעבירה וכתיב (תהלים י) בוצע ברך נאץ ה׳ ואמר מר (א) (ב״ק דף צד.) הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה ובירך עליה אין זה מברך אלא מנאץ: **דמאי.** מעין הלקוחים מע״ה ספק עשרן ספק לא עשרן: **אכסניא.** חיל של מלך שמטיל על בני העיר לזונם בשוכם ממלחמתו והרי הם כעניים לפי שהם שלא במקומם: **מאכילים את העניים דמאי.** דרוב עמי הארץ מעשרים הם וחומרא דרבנן בעלמא הוא: **שהקדימו בשבלים.** לוי קדם את הכהן ונטל מעשר בשבלים קודם שנטל כהן תרומה גדולה והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אף מכי דרחמנא קרייה ראשית[ב] וכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר נמצאת תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמשים שבו לבד מתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו: **וכדרבי אבהו.** דשמעינן מתני׳ דהכי הוא כדרבי אבהו דפטר ליה ללוי מתרומה גדולה שבו: מכל

אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך. ותימה מההוא סבא דערבי פסחים (דף קו.) דגמין ושתי אלמא דשתי קודם המברך שמא יש חלוק בין אכילה לשתיה[א] אי נמי יש לומר דלא שתה אלא להראות לו מעשה שלא היה צריך לומר יותר ובירושלמי יש כשיש לכל אחד ככרו או כוסו בידו יכולים לשתות אפי׳ קודם המברך וגבי ההוא סבא היה לו כוסו בידו והכי איתא בירושלמי אמר רבי בון בשם רב אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך ריב״ל אמר שותין אע״פ שלא שתה המברך ולא פליגי רבי בון בשם רב שזקוק לכוס אחד דריב״ל דהיה לכל אחד כוסו בידו וכן עשה רבינו שמשון בחופה אחת שבלע החתן המוציא והיה בולע רבינו שמשון הפת שהיה לפניו ואוכל והשר מקוצי היה אומר אם בלע המברך ונתן לכל אחד חלקו אין צריך להמתין כל אחד עד שיטעום המברך והא דאמרי׳ הכא אין המסובין רשאין לטעום כו׳ היינו להקדים ולבלוע מן הפת שבלע המברך אבל אחר שנתן לכל אחד חלקו אין קפידא וכן צריך לומר בסמוך הבוצע הוא פושט ידיו תחלה לטבול פתו ואם בא לחלוק כבוד לרבו רשאי ואמאי והא אין המסובין רשאין לטעום וכו׳ ואין לומר דמן הטבול לחודיה קאמר אך המברך אוכל קודם דא״כ מה כבוד היה זה אבל לפי מה שפירשתי ניחא ויש מפרש פושט ידיו תחלה בקערה להתחיל באכילה ומכאן משמע שאין צריך למזוג מכוס ברכה לשאר כוסות היכא שיש בפני האורחים כוסות שאינן פגומות אבל אם אותן כוסות פגומות יש קפידא[ב]:

אמן יתומה. שאין שומע הברכה מפי המברך ועונה אחר האחרים ששמעו אמן תימה דהא אמרינן בסוכה (פ״ה דף נא:) באלכסנדריא של מצרים שהיה שם קהל גדול ולא היו יכולים כולם לשמוע מפי המברך והיו מניפים בסודרים כדי שידעו חתימת הברכות ויענו אמן וי״ל שהיו יודעים באיזו ברכה החזן עומד אמנם לא היו שומעים אותו אבל הכא מיירי שאינם יודעים כלל היכן החזן עומד ומתפלל ובאיזו ברכה הוא עומד אלא עונה אחר האחרים בלא שמיעה ולא ידיעה[ג]:

כל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו. ובלבד שלא יאריך יותר מדאי וטעמא לפי שאין קריאת התיבה כמשמעה[ב] כשהוא מאריך יותר מדאי ומסקנא דמלתא דאין הבוצע רשאי לבלוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונים:

אילו מייתו לי ארדיליא וכו׳. משמע דכן הלכה דרב נמי לא פליג אבל אי אמר הב לן ונברך שהסיחו דעתם מלאכול אין שלישי מצטרף עמהם:

והלכתא גדול מברך. ומיהו אם הגדול נותן רשות לקטן לברך שפיר כדאשכחן (לעיל מג. מו:) דאמר ליה לרב מסי ידך וכו׳:

ומאכילין את האכסניא דמאי. מיירי באכסניא ישראל ומוטלין עליהם לזונם והם כעניים ודוקא דמאי אבל טבל לא דקפדו להו איסור מיתה ולאי נמי באכסניא של נכרים שהטיל עליהם המלך מכל מקום דוקא דמאי אבל טבל לא דאם כן פורע חובו מממונו של כהן[ס]: **ואמר** רב הונא תנא בש״א אין מאכילין. וא״ת רב הונא טעמא דב״ש אתא לאשמועי׳ דהכי פריך בכמה דוכתין ויש לומר דקא משמע לן דאי משכחת תנא דאמר אין מאכילין בית שמאי היא ולא תיחוש לאותה משנה או ברייתא: אמר

מסורת הש״ס

א) [ועי׳ תוס׳ יומא יא: ד״ה שאין ותוס׳ מנחות לג. ד״ה והא], ב) [עדיות פ״ה מ״ג שבת עז. בכורות ה.], ג) תוספתא פ״ה, ד) [תוספתא מגילה פ״ג הכ״ז], ה) [פסחים קיט:], ו) [ב״מ ט: נדרים סד: גיטין יב.] שבת קס: עירובין לא. פסחים לה: [סוכה לה:], ז) דמאי פ״ג מ״א עירובין יז:, ח) שבת עירובין פסחים שם, ט) ביצה יג:, י) תמורה ה:, כ) פי׳ קמץ, ל) [נדרים יח], מ) [ועי׳ תוס׳ פסחים קו. ד״ה הוה], נ) [ועי׳ תוס׳ סוכה נג. ד״ה וכיון], ס) [ועי׳ היטב תוס׳ עירובין יז: ד״ה ולא אכסניא].

תורה אור השלם

1. וְאֶל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְיָ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר: במדבר יח כו

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה הא לא חזי וכו׳ ואמר מר. נ״ב פ״ק דסנהדרין:

מוסף תוספות

א. ובתוס׳ רי״ש כתב, יש לחלק בין המוציא לקדוש כדאמרי׳ בר״ה פ׳ ראוהו ב״ד לא יפרוס אדם פרוסה וכו׳ ולכך יש לטעום קודם אבל קדוש יכול להוציא אע״פ שכבר יצא ולכך אינו צריך שיטעום המברך תחילה. ב. בתוס׳ רי״ש כתב. לפי שאז אין נשמעת יפה קריאת התיבה.

מוסף רש״י

שחייב אדם לומר בלשון רבו. לפ״ב דמגרייהו כי הדדי הוו פירושייהו, לפיכך קאמר ליה בלשון שלמדתיה (בכורות ה.). שלשה אין ממתינין. אין צריכין להמתין (גיטין נט:). הבוצע. כגון בעל הבית שהוא מברך המוציא ופורס לכל אחד ואחד (שם). הוא פושט ידו. [illegible] (שם). מאכילין את העניים דמאי. [illegible] (שבת קכז:). [illegible] האכסניא. חיילות מלכי ישראל החונים על בני העיר [illegible] (פסחים לה:). מעשר ראשון שנטלה תרומתו פשיטא. [illegible] בשבלים. [illegible] לכהן לכהן תרומה גדולה [illegible] דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר [illegible] תרומה גדולה [illegible] (ביצה יג:). פטור מתרומה גדולה. [illegible]

עין משפט נר מצוה

לג א מיי׳ פ״ז מהלכות ברכות הל׳ יב סמג עשין כז טוש״ע או״ח סי׳ קסא סעיף ו:
ב [מיי׳ פ״ו מהל׳ מזוזה הל׳ ו טוש״ע יו״ד סי׳ רפו סעי׳ ג ו]:
לד ג מיי׳ פ״ז מהל׳ ברכות הל׳ ה סמג שם טוש״ע או״ח סי׳ קסז סעיף טו:
לה ד מיי׳ שם הלכה ו סמג שם טוש״ע או״ח סי׳ קע סעיף כ:
לו ה מיי׳ שם הלכה ה סמג שם טוש״ע או״ח סי׳ קסז סעיף יח:
לז ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף טז:
לח ז מיי׳ פ״א שם הל׳ יד סמג שם טוש״ע או״ח סי׳ קכד סעיף ח:
לט ח מיי׳ פ״ה שם הל׳ ט טוש״ע או״ח סי׳ קצז סעיף א:
מ ט מיי׳ שם ופ״ו הל׳ ג סמג שם טוש״ע או״ח סי׳ רא סעיף א:
מא י מיי׳ פ״י מהל׳ מעשר הלכה יא:
מב כ מיי׳ פ״א מהל׳ ברכות הלכה כ:
מג ל מיי׳ פ״ג מהלכות תרומות הלכה יג טור יו״ד סי׳ שלא:

רבינו חננאל

הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו. פי׳, לענין לפשוט ידו תחלה מיירי ולא לבצוע. אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר מפי רוב העונים אמר ליה רב חמא מ״ש מפי רוב כי היכי דליקבלו ברכה אפרושה. פירוש, שיקבלו העונים ברכה על עצמם, וכמה דלא בצע, הברכה תלויה ועומדת. וכיון שכלה אמן מפי הרוב, כבר קיבלו הברכה ונמצא פורסין הפת על הברכה. אמר ליה רב חסדא אין צריך לדקדק ולעכב שיכלה אמן מפי הכל. אלא כיון שכלה מפי הרוב כבר התחילו כולם וקרוב לכלות מפי כולם. ת״ר אין עונין לא אמן חטופה וכו׳ ולא אמן יתומה. שלא ידע מה בירך המברך. כלומר כמו שאין לו אב שאינו יודע מה בירך המברך. ירושלמי: אי זה הוא אמן יתומה. רב הונא אמר ההוא דמחייב לברכה ועני ולא ידע מה עני. כלומר שלא שמע הברכה. א״ל שמואל אילו מייתו לי ארדיא. פי׳ כמהין. מי לא אכלינן. נראין הדברים שהיה מתאוה להן וגוזליה לרב. אמר שמואל כיון שאלו הם מביאין לי ארדיא ולרב גוזליה [מי] לא היינו אוכלין. נמצא כאלו לא גמרה סעודה. לפיכך ר׳ שימי מצטרף [שכל] שבא אחר כך ראוי שיצטרף עמו לזימון. אכל דמאי מברך, דכיון דאלו היה אכסנאי או עני מותר לו לאכול דמאי, מברך. וכן לוי שאכל מעשר ראשון שנטלה ממנו תרומת מעשר ולא נטלה ממנו תרומה גדולה מברך.

רב נסים גאון

אין מכבדין לא בדרכים אלא בפתח הראוי למזוזה. אית לפירוש פתחים הראויים למזוזה ושאינן ראויין במסכת יומא בפ״ק (דף יא) ובמנחות בפרק הקומץ את המנחה (דף לג:) אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה כו׳. איתא בגמרא דבני מערבא בס״פ אלו דברים שבין בית שמאי ובית הלל אי זו היא אמן יתומה ההן דחייב בברכה והוא עני ולא ידע מה עני: אכל דמאי. פירושו בתלמוד ארץ ישראל בפרק הדין אכל פירות ספק נתקנו ספק לא נתקנו מזמנין ובפ״ק דעירובין (דירושלמי הלכה ו) נמי אמרינן דמאי דמדי תיקן לא תיקן כלומר שיש בו ספק אם הוציא ממנו מעשר אי לא ולפיכך חייב להוציא ממנו תרומת מעשר ונקראת תרומת מעשר של דמאי ובמשנה סוף מסכת מעשר שני יוחנן כהן גדול העביר הודאת המעשר וביטל את הוידוי וגזר על הדמאי ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי ובמסכת סוטה בפרק עגלה ערופה (דף מח) תניא אף הוא ביטל את הוידוי וגזר על הדמאי שמד ותיקן להם הלוקח פירות מעם הארץ מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן וזו הברייתא בתוס׳ סוטה (פ״ט יג):

[illegible] עשר זה (ביצה יג: ובעירובין לא. ופסחים לה: ותמורה ה.). והרמותם ממנו תרומת ה׳. בלוים כתיב גבי [illegible] ומה היא התרומה, מעשר מן המעשר (ביצה שם). אי הכי אפילו הקדימו. לתרומה, בכרי. משמתרח, נספר לוי מהאי קרא (ביצה שם). עליך אמר קרא. שלא תאמר כן (שם).